82. Çehov' un 'Altıncı Koğuş' eserinin Türkçe çevirilerinin sözcüksel – içeriksel dönüşüm teorisi üzerinden incelenmesi

Esra GÜRKAN[1]

APA: Gürkan, E. (2023) Çehov' un 'Altıncı Koğuş' eserinin Türkçe çevirilerinin sözcüksel – içeriksel dönüşüm teorisi üzerinden incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), 1343-1351. DOI: 10.29000/rumelide.1283509

Öz

Dil bilimciler kaliteli bir çeviriyi, kaynak metnin hedef metne çeviri dönüşümü sırasında ne kadar değer kaybettiğiyle ölçümlendirmişlerdir. Burada çevirmene düşen görev; yazarın kaynak metnin okuyucusuna vermek istediği hissiyatı, hedef dil okuyucularına iletebilmektir. Çeviri sırasında kaynak dil ve hedef dil arasında hem biçimsel hem de içerik, yani anlamsal bir dönüşüm söz konusudur. Bazı durumlarda hedef dilde kaynak dilin sahip olduğu sözcüksel anlamdaki ifadeyi verebilecek bir sözcük bulunmayabilir. Böyle zamanlarda da kaynak metnin içeriğine başvurmak gerekebilecektir. Bu tür çevirilerde de Dönüşüm (transformasyon) Teorisi devreye girmektedir. Bu çalışmada, Anton Pavloviç Çehov'un "Altıncı Koğuş' (Palata N:6) adlı eseri incelenmektedir. Eserin orjinali temel alınıp Türkçe' ye yapılan üç çevirisi göz önünde bulundurulmak suretiyle sözcüksel dönüşüm teorisi çatısı altında karşılaştırmalı olarak irdelenmektedir. Bu kapsamda, Çehov'un Türkçe' ye çevrilen eserlerinden Mehmet Özgül'ün 1996 yılında, Yulva Muhurcişi'nin 2017'de ve Uğur Büke'nin 2022 yılında yayımlanan çevirileri karşılaştırmalı olarak analiz edilerek, sözcüksel-içeriksel dönüşüm teorisinin çeviriler üzerinde uygulanabilirliği incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Eşdeğer çeviri, transformasyon teorisi, içerisksel dönüşüm teorisi, çeviribilim

A review on the Turkish translations of Chekhov's 'Ward No. 6' through lexical - contextual transformation theory

Abstract

Linguists have measured a quality translation by how much value the source text loses during the translation into the target text. Here, the duty of the translator is; is to convey the feeling that the author wants to give to the reader of the source text, to the target language readers. During translation, there is a semantic transformation between the source language and the target language. In some cases, there may not be a word in the target language that can give the lexical expression of the source language. At such times, it may be necessary to refer to the content of the source text. In such translations, the Transformation Theory comes into play. In this study, Anton Pavlovich Chekhov's "Sixth Ward" (Palata N:6) will be examined. The work will be analyzed comparatively under the umbrella of lexical-contextual transformation theory, taking into account the three translations made into Turkish based on the original. In this context, the applicability of lexical transformation theory on translations was examined by comparatively analyzing the translations of Mehmet Özgül, one of Chekhov's works translated into Turkish, published in 1996, Yulva Muhurcişi in 2017 and Uğur Büke in 2022.

[1] Doktora, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü (İstanbul, Türkiye) ars_esra@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4040-5363 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 20.03.2023 kabul tarihi: 20.04.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1283509]

Keywords: Equivalent translation, transformation theory, contextual transformation theory, translation studies

Giriş

Çeviri, en genel ifadesiyle herhangi bir dilin bildirilerinin anlam ve biçim yönünden aynı duygu ve ifadeleri koruyarak başka bir dile aktarılması işlemidir. (Göktürk, 2013, s. 17) İnsanlar, varoluşlarından günümüze dek dil, din, ırk farklarına rağmen her zaman birbirleriyle iletişim içinde olmuşlardır. Bir kısmı yok olmasına rağmen günümüzde halen kullanımı süren pek çok dilin olması da tarihte çeviri yapılması zorunluluğuna zemin hazırlayan temel sebeplerden biri olmuştur. (Yazıcı M. , Çeviribilimin temel kavram ve kuramları, 2005, s. 30)

Çevirininin ortaya çıkışı her ne kadar antik dönemlere dek uzansa da çeviri kuramlarının Rusya'da bir bilim dalı olarak ortaya çıkması 1920'li yıllara dayanmaktadır. Zaman içerisinde de çok farklı görüş ve yaklaşımlarla beslenerek günümüze dek evrilmiştir. (Vinagradov, 2001, s. 6)

1920'li yıllar itibariyle çeviri çalışmaları hız kazansa da, bunların daha çok çeviri problemlerine odaklanan yaklaşımlar oldukları görülmektedir. Çeviribilimi'nin çeviriyi dil bilimsel açıdan ele almaya başlaması ile de tam bir gelişim ve ilerleme sürecine girmiştir. Bu durum da, XX. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir (Tyulenev, 2004, s. 77-79).

1950 ve 1960'lı yıllarda. A.V. Fedorov, E. Sagu, T. Savouri, E. Nida, J. Munen, J. Catford gibi dil bilimcilerin çeviri ile ilgili çalışmaları yanında çeviri sorunlarına yönelik süreli yayınlar da görülmeye başlanmıştır. Bunlara verilebilecek en önemli örnekler ise; Uluslararası Çevirmenler Federasyonu (Federation International de Traducteurs - FIT) resmi yayın organı "Babel'(Бабель) dergisi ve "Çeviri Ustalığı' (Мастерство Перевода) yayınlarıdır. (Azov, 2013, s. 25)

1950 yılı itibariyle biçimci yaklaşımla başlayan çeviribilim çalışmaları Y. İ. Retsker ve daha sonra da Andrey Venediktoviç Fedorov'un katkıları ile önemli bir biçimde değişime uğramıştır. Bu döneme dek göz önünde bulundurulan gerçekçi çeviri yaklaşımına karşıt tezler ileri süren Fedorov ve Retsker'in ortaya koydukları çeviri kuramları, dil bilgisel temelli yaklaşımlardır. Bu ilerlemeden sonra da çeviri kuramlarının Rusya'da bu doğrultuda yol aldıkları görülmektedir. Bunun çeşitli nedenleri bulunmaktadır. 1920'li yıllarda daha çok dini içerikli kaynaklar çevrilirken, 1950'li yıllara gelindiğinde edebi eserlerin ele alınması, diller arasındaki yapısal ya da işlevsel uyumsuzluklar ve kültürel bağlamda yaşanılan zorluklar gerekçe olarak gösterilebilir. Şüphesiz edebi eserler, dini içerikli metinlerden farklı olarak yazarların hayal dünyasını da yansıtmaktadırlar. Dolayısıyla ait oldukları kültüre dair özellikler yanında, dil yapısı ve toplumsal normlarını da içlerinde barındırmaktadırlar. Sayılan nedenlerle edebi çevirilerde eserlerin gerçekçi yaklaşımla değil, dil bilgisel açıdan ele alınarak metinlerin zenginliğini daha da açık bir biçimde ortaya koymaya olanak verecek yöntemlerin tercih edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. (Garbovski, 2007, s. 262)

Bu sebeple çalışma, Komissarov'un öne sürmüş olduğu Sözcüksel-İçeriksel Dönüşüm Teorisi'nin Rusça ve Türkçe dil çifti üzerinde uygulanabilirliğini göstermeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Çehov'un Türkçe'ye çevirilen eserlerinden Mehmet Özgül'ün 1996 yılında, Yulva Muhurcişi'nin 2017'de ve Uğur Büke'nin 2022 yılında yayımlanan çevirileri karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

Buna göre çalışma şu şekilde düzenlenmiştir. Öncelikle çeviride yeterlilik ve eşdeğerlik kavramları ele alınıp, çevirideki önemi vurgulanmaktadır. İzleyen bölümde, eşdeğer çeviriye ulaşabilmek için tercih

edilen Dönüşüm Teorisi'nin genel bir özeti sunulup, çevirideki yeri incelenmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise, farklı dil ailelerine ait olan Rusça ve Türkçe dil çiftleri üzerinde sözcüksel-içeriksel dönüşüm teorisinin kolaylıkla uygulanabilirliğini göstermek hedeflenmektedir.

1. Çeviride yeterlilik ve eşdeğerlik kavramları

Garbovski'ye göre bir çevirinin yeterliliği, çevirinin gerçekleştirildiği koşulların yanı sıra, iletişim katılımcılarının beklentilerine uygunluğunu da gerektirir. Bu bağlamda da hem kaynak metnin yazarı hem de çeviri aracılığı ile mesajın alıcısı olmak üzere iki iletişim katılımcısının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Her iki katılımcının iletişimi başarılı olduğunda ise çevirinin "yeterli' olduğu anlaşılmaktadır. Görüleceği üzere Garbovski açısından durum burada biraz değişmektedir. Çünkü yeterli çeviri, kaynak metin ve okuyucu arasındaki iletişimle bağdaştırılmaktadır. (Garbovski, 2007, s. 171)

Çeviride yeterliliğin yanı sıra eşdeğerlilik durumu da tartışmalı konulardan birisi olmuştur. Dil bilimci V. V. Sdobnikov bunu "kaynak ve çeviri metinlerinin mümkün olan maksimum dil bilimsel yakınlığı" olarak tanımlamaktadır. (Sdobnikov, 2019, s. 125) Yani eşdeğer çeviride bu kez dikkat, kaynak metin ve erek metin arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Çevrilen metnin okur üzerindeki etkisi ile kaynak metnin okuyucu üzerinde uyandırdığı tüm duygular üzerinden bir eşdeğerlik anlayışından bahsedecek olunursa böyle bir anlayış şüphesiz birçok farklı kuralı da içinde barındırmak durumunda olacaktır. (Akşit, 1994, s. 57)

Vinogradov'a göre; çeviride eşdeğerlik; metinde açıkça ifade edilen ve aynı zamanda üstü kapalı anlatılmak istenen ifadeler de dahil olmak üzere yalnızca okuyucunun zihnini değil, duygularını da etkileyen bilgilerin ortak anlayışıdır. Çevirinin eşdeğerliği aynı zamanda kaynak metnin, hedef dilde farklı ifadelerle ne oranda çoğaltılabilirliğine bağlıdır. Bu sebeple çevirinin orijinalle eşdeğerliği her zaman göreceli bir kavram olmaktadır. Seviyesi ve özgüllüğü ise çevirmenin becerisine, karşılaştırılan dillerin ve kültürlerin özelliklerine, orijinal metnin ve çevirinin dönemine, çeviri yöntemine, çevrilen metinlerin doğası gibi birçok faktöre bağlı olarak da değişmektedir. (Vinagradov, 2001, s. 17) Aynı şekilde, bilimsel, ticari ve örneğin edebi metinlerin çevirisinin eşdeğerliği için başvurulacak yöntemler de farklı olacaktır. (Vinagradov, 2001, s. 11)

Barhudarov, eşdeğerliği "içerik açısından farklı dillerdeki metinlerin çakışması anlamına geldiği için, anlamsal bir kategori" olarak tanımlamaktadır. (Barhudarov, 1975, s. 72) Böyle bir tesadüfün göreceliğini de kabul eden Barhudarov, kaynak metnin ve erek metnin eşdeğerliğini ise şöyle açıklamaktadır; "Çevirinin eşdeğerliği, tek tek sözcükler düzeyinde değil, çevrilen metnin tamamında sağlanır. Başka bir deyişle, çevrilemeyen ayrıntılar vardır, ancak çevrilemeyen metinler yoktur." (Barhudarov, 1975, s. 220)

Kaynak metin ve çeviri metinlerin eşdeğerliği çevirmenin ana görevi olduğundan, bu kavram çeviri teorisinin esaslarından birisidir. Aynı zamanda, farklı yapısal ve anlamsal özelliklere, farklı yan anlamsal ve kültürel geçmişlere sahip dillerdeki metinlerin yorumlanması da, kuramın zorluklarındandır. Farklı dil gruplarına mensup Rusça ve Türkçe için bu durum şüphesiz biraz daha karmaşık bir hal alabilmektedir.

2. Dönüşüm(Transformasyon) teorisi

Çeviribilime teorileriyle oldukça önemli katkı sağlayan Amerikalı dil bilimci Eugene Nida tarafından yapılan çalışmaların bu konuda diğer dil bilimcilere öncülük etmiş olduğu belirtilebilir. Nida, çeviride beklenen eşdeğerliğe ulaşmak için ilgili dillerin yapıları arasındaki benzerlik ve farklılıkların çeviride önemli rol oynadığını ve çevirmenin kullanması gereken yöntemi bulmaya dikkat çekmiştir. Nida bu düşüncesinin ışığında 'transformasyon teorisi' ortaya çıkarmıştır. (Nida, 1970, s. 57) 'Transformasyon teorisi' günümüze kadar farklı dil bilimci ve çeviribilimciler tarafından çalışılmıştır. Rus dil bilim ve çeviribilim uzmanları da teoriyi geliştirmek üzere çalışmalar yaparak teoriyi detaylandırmışlardır. Dil bilimci Vladimir Gregoryeviç Gak (1924-2004), akademisyen ve çevirmen Ryurik Konstantinoviç Minyar-Beloruçev (1922-2000), dil bilimci ve çeviri uzmanı Leonid Stefanoviç Barhudarov (1923-1985) transformasyon teorisini ele alarak çalışmalar yapmışlardır. Çevirmen olan Yakov İosifoviç Retsker (1897-1984) ise biraz daha detaya inerek teoriyi sınıflandırmış ve son olarak dil bimci Vilen Naumoviç Komissarov (1924-2005) teoriyi detaylandırmanın yanında İngilizce ve Rusça örnekler vererek konunun daha anlaşılır hale gelmesine olanak sağlamıştır. (Kulemina, 2007, s. 143)

Komissarov çeviri sürecini; çevirmenin kaynak dilin birimlerinden hedef dilin birimlerine geçtiği, aralarında eşdeğerlik ilişkileri kurduğu bir dizi dönüşüm olarak kabul etmektedir. Böylece; transformasyon teorisi, kaynak ve hedef dilin yapıları ve sözcük birimleri arasında doğrudan bir bağlantının varlığına odaklanmıştır. (Kulemina, 2007, s. 144)

Çeviri sırasında kaynak dil ve hedef dil arasında hem biçimsel hem de içerik, yani anlamsal olarak bir dönüşüm söz konusudur. Bazı durumlarda kaynak dilin sahip olduğu sözcüksel anlam için hedef dilde aynı ifadeyi verebilecek bir sözcük bulunmayabilir ve kaynak metnin içeriğine başvurmak gerekebilir. Bu sebeple, dil birimlerinin niteliğine göre çeviri dönüşümleri genel olarak sözcüksel (leksik) ve dil bilgisel olarak ikiye ayrılır. Buna ek olarak, dönüşümlerin ya kaynak dilin hem sözcüksel hem de dil bilgisel birimlerini etkilediği ya da düzeyler arası olduğu, sözcük birimlerinden dil bilgisel birimlere geçişi gerçekleştiren ya da bunun tersi olan karmaşık sözlük-dil bilgisel dönüşümler de bulunmaktadır. Bu bağlamda, transformasyon yani dönüşüm teorisinde üç ana başlık ele alınmaktadır. Bunlar;

1. Sözcüksel dönüşüm (Лексические трансформации)

2. Dil bilgisel dönüşüm (Грамматические трансформации)

3. Sözcük-dil bilgisel dönüşüm (лексико-грамматические трансформации) (Garbovski, 2007, s. 375)

1. Sözcüksel dönüşüm teorisi

Sözcüksel dönüşümü de kendi içerisinde sınıflandıran Komissarov, biçimsel ve içeriksel olmak üzere iki alt başlık oluşturmuştur. (Garbovski, 2007, s. 375)

Komissarov, sözcüksel-içeriksel dönüşüm teorisini kendi içerisinde üç kısma ayırmıştır. Bunlar özelleştirme / somutlaştırma (konkretizatsiya), genelleme (generilizatsiya), ve modülasyon (modülizatsiya)dur. (Garbovski, 2007, s. 375)

Çalışmanın bu bölümünde, Çehov'un "Altıncı Koğuş' (Palata N: 6) adlı eserinin orjinali baz alınarak Türkçe'ye yapılan üç çevirisi eşdeğerlik düzeyleri açısından sözcüksel-içeriksel dönüşüm teorisine uyarlanabilecek şekilde karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Bu sebeple, Türkçe'ye çevrilen

eserlerinden Mehmet Özgül'ün 2019, Yulva Muhurcişi'in 2017 ve son olarak Uğur Büke'nin 2022 yılında basılan çevirileri karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir.

1.1. Özelleştirme / Somutlaştırma

Özelleştirme sözlük anlamı itibariyle; daha geniş bir anlamı ifade eden kaynak dildeki bir sözcüğün, hedef dile aktarımı sırasında daha dar, özele indirgenmiş bir ifadeyle aktarılma işlemidir. (Garbovski, 2007, s. 433) Bu dönüşümün uygulanması sonucunda, oluşturulan anlam ve kaynak dildeki sözcük arasındaki anlam ilişkisi birbirini korumakta ve birbirinden çok uzaklaşmamaktadır. İngilizce olarak verilen örnek aşağıdaki gibidir. (Komissarov V. N., 1990, s. 174)

'He was at the ceremony. – Он присутствовал на церемонии.' (Komissarov, 1990)

Burada, kaynak dilde daha genel bir ifade olan 'bulunmak' eylemi, hedef dil Rusça'da 'iştirak etmek' olarak aktarılmış ve daha özel bir ifade kullanılmıştır. Anlamsal eşdeğerliğe sadık kalınarak sözcük dönüşümleri yaşanmıştır.

Çehov'un 'Altıncı Koğuş' eserinin ana karakterlerinden olan Gromov'un kalacağı odayı anlattığı kısmı örnek olarak verebiliriz.

Örnek 1:

KM: 'В комнате стоят кровати… Всех их здесь пять человек.' (Çehov A. , Palata N:6, 2020, s. 202)
Özgül: 'Koğuşta kalanlar beş kişidir.' (Çehov A. P., Altıncı koğuş, 2019, s. 10)
Muhurcişi: 'Odada toplam beş kişi bulunuyor.' (Çehov A. P., Altıncı koğuş, 2017, s. 20)
Büke: 'Buradakilerin hepi beş kişidir.' (Çehov A. , Bütün eserleri VIII, 2022, s. 147)

Kaynak cümlede yer alan 'человек' sözcüğü hedef dile 'insan' olarak aktarılmaktadır. Burada çevirmenler orijinal metne sadık kalırken, hedef dilin de konuşma diline uyum sağlamak durumundalardır. Bu sebeple, 'insan' değil de 'kişi' olarak aktarım sağlandığı görülmektedir. Aynı zamanda, kaynak cümlede yer alan 'здесь' zarfı ile belirtilen, 'В комнате' yani 'oda'dır. Özgül, özelleştirme tekniği kullanıp sözcüğü "koğuş" şeklinde aktarmış, Muhurcişi 'oda' sözcüğünü ekleyerek daha açıklayıcı bir ifade ile hedef dile aktarımını sağlamıştır. Büke ise, orijinal metne sadık kalarak birebir çeviri yapmayı tercih etmiştir. Yapılan çevirilerde, insiyatif tamamen çevirmene aittir. Çevirmen metnin gidişatına göre bir sözcüğü daha dar anlamla aktararak okuyucuya yardımcı olmaktadır. Özelleştirme tekniğinin ana amacı hedef dil okuyucusuna daha net bilgiler verebilmektir.

1.2. Genelleme

Genelleme, özelleştirme tekniğinin tersi olarak kaynak dilde daha dar bir anlama sahip olan sözcüğün hedef dile aktarımı esnasında daha genel bir anlama sahip sözcükle değiştirilmesi işlemidir. Komissarov bu tekniğe şu örneği vermiştir:

'He visits me practically every weekend. – Он ездит ко мне почти каждую неделю.' (Komissarov, 1990, s. 176) (Burada hedef dil Rusça'ya aktarım sırasında cümledeki ifade genellenerek 'bize her hafta gelir' şeklinde ifade edilmiştir).

Genelleme tekniği, yani kaynak metindeki bir sözcüğün yerine çeviride daha genel anlama sahip bir kelimenin kullanılması, çevirmeni, yazarın "hafta sonu" derken cumartesiyi mi yoksa pazarı mı kastettiğini belirtme ihtiyacından kurtarır. (Komissarov V. N., 1990, s. 176)

Bu durumu Gromov'un hastaneye yatırıldıktan sonra hastane görevlisine verdiği tepki kısmında görebiliriz.

Örnek 2:

KM: "— Отвори, а то я дверь выломаю! Живодер! — Отвори! — крикнул Андрей Ефимыч, дрожа всем телом..' (Çehov A. , Palata N:6, 2020, s. 201)
Özgül: "Aç, Nikita, aç! Yoksa kapıyı kırarız! Aç, canavar ruhlu herif! Andrey Yefimoviç titreme nöbeti içinde durmadan bağırıyordu:'Aç, emrediyorum sana!' (Çehov A. P., Altıncı koğuş, 2019, s. 81)
Muhurcişi: "Aç yoksa kırarım kapıyı! Canavar Herif! Büsbütün titreyen Andrey Yefimıç: -Aç diyorum' diye bağırdı.-Aç emrediyorum! (Çehov A. P., Altıncı koğuş, 2017, s. 66)
Büke: 'Aç yoksa kapıyı kırarım! Zalim!' 'Aç!' diye bağırdı Andrey Yefimıç bütün bedeni tir tir titrerken. 'Emrediyorum!' (Çehov A. , Bütün eserleri VIII, 2022, s. 213)

Kaynak metinde geçen 'отворить' fiili, sadece kapı veya pencere açmak için kullanılan bir terimdir. Hedef dil Türkçede, kapı veya pencere açmak için kullanılan özel bir terim yoktur. Bu nedenle, çevirmenler genel bir kullanım olan 'açmak' fiilini kullanmışlar ve okuyucuya anlaşılır şekilde aktarım sağlamışlardır. Çevirmen, hedef dilde metnin içeriğine uygun olup da kullanılabilecek özel bir sözcük yoksa aynı anlamı verebilecek genel bir sözcük de kullanabilmektedir.

1.3. Modülasyon

Modülasyon tekniği, kaynak metindeki bir sözcük ifadesinin hedef metne aktarılması sırasında farklı bir bakış açısıyla yorumlanması işlemidir. Çoğu zaman, değişime uğrayan sözcükler anlam açısından farklı ifadelere sahip olsalar da, aralarında nedensel bir ilişki vardır.

'I don't blame them. – Я их понимаю.' (Komissarov, 1990)

Onları suçlamıyorum. - Onları anlıyorum. (Nedenin yerini etki almıştır: Onları suçlamıyorum çünkü onları anlıyorum.)

'He always made you say everything twice. – Он всегда переспрашивал.' (Komissarov, 1990)

O size her zaman her şeyi iki kez söyletir. - Hep tekrar sorar. (Size tekrar sorduğu için söylediklerinizi tekrar etmek zorunda kalırsınız.)

Modülasyon yöntemini kullanırken, neden-sonuç ilişkisi genellikle daha geniştir, ancak iki sözcük arasındaki mantıksal bağlantı her zaman korunur. (Komissarov V. N., 1990, s. 177)

Eserde, modülasyon tekniğini şu satırlarda inceleyebiliriz.

Örnek 3:

KM: "Ищи потом справедливости и защиты в этом маленьком, грязном городишке, за двести верст от железной дороги! '
Özgül: "..ondan sonra demiryolundan iki yüz kilometre uzaktaki, sokakları çamurdan geçilmez kasaba bozuntusunda adalet aramak, hakkını savunmak için çırpın dur!' (Çehov A. P., Altıncı koğuş, 2019, s. 17)
Muhurcişi: "Ondan sonra demiryolundan iki yüz verst* uzaklıktaki bu küçük ve çamurlu kasabada adalet ve kalkınma ara dur!' (Çehov A. P., Altıncı koğuş, 2017, s. 8) *1066 metreye karşılık gelen bir Rus uzunluk ölçüsü birimi.
Büke: Sonrasında demiryolundan iki yüz versta uzaktaki bu küçük, pis şehirde adaleti ara ki bulasın, kendini savunasın!' (Çehov A. , Bütün eserleri VIII, 2022, s. 154)

Kaynak metinde Rus uzunluk ölçüsü birimi olan 'верст'(verst) sözcüğünü, Özgül çevirisinde 'iki yüz kilometre', Muhurcişi ' iki yüz verst*' şeklinde aktararak açıklamasını yapmıştır. Büke ise 'iki yüz versta' olarak aktarım sağlamıştır. Özgül, orijinal dilde yer alan ve hedef dilde aynı mesajı verebilecek sözcüğü bulup uyarlama yaparak aktarım sağlamaktadır. Muhurcişi ve Büke ise kaynak sözcüğü olduğu haliyle aktarmayı tercih etmişlerdir. Muhurcişi'nin kaynak sözcüğü olduğu gibi aktarırken bir de açıklama yapmasının eşdeğerlik bakımından en uygun olan teknik olduğu belirtilebilir.

Özgül'ün burada "iki yüz kilometre" şeklinde aktararak mantıksal bir çıkarım yapmakta olduğundan söz edilebilir. Birebir '213 km' ye denk gelen bu uzunluk ölçüsü birimini, Özgül hedef dile daha genel bir çıkarım ile aktararak anlatımını devam ettirmiştir.

Modülasyon tekniğine bir başka örnek olarak, eserin son kısmında Doktor Ragin hakkında yapılan açıklamada görebiliriz.

Örnek 4:

KM: 'Прежде, при отце, Иван Дмитрич, проживая в Петербурге, где он учился в университете, получал 60—70 рублей в месяц и не имел никакого понятия о нужде, теперь же ему пришлось резко изменить свою жизнь.' (Çehov A. , Palata N:6, 2020, s. 250)
Özgül: 'Babasının sağlığında Petersburg Üniversitesi'nde okuyan İvan Dmitriyeviç ayda 60-70 ruble harcar, yokluk nedir bilmezdi. Oysa babasının ölümünden sonra yaşamını kökten değiştirmek zorundaydı.' (Çehov A. P., Altıncı koğuş, 2019, s. 14)

Muhurcişi: 'Babası sağken Petersburg'da üniversite öğrenim gören İvan Dmitriç'in eline ayda 60-70 ruble geçer, darlık nedir bilmezdi. Şimdi ise hayatında keskin bir değişiklik yapası gerekiyordu.' (Çehov A. P., Altıncı koğuş, 2017, s. 5)
Büke: 'Babası sağken Petersburg'da üniversite okuyan ve ayda 60-70 ruble alan, yokluk nedir bilmeyen İvan Dmitriç şimdi hayatını kökünden değiştirmek zorunda kalmıştı.' (Çehov A. , Bütün eserleri VIII, 2022, s. 213)

Kaynak metinde Gromov'un babasının sağlığında yaşadığı hayat ve sonrasında içinde bulunduğu durum hakkında bilgi verilmiştir. Cümleye 'прежде'(prejde) bağlacı ile giriş yapılmış ve ', при отце'(pri atse) ile devamı gelmiştir. Babasının hayatta olduğu ya da ölümüyle ilgili bilgi verilmemesine rağmen Özgül 'babasının sağlığında', Muhurcişi 'babası sağken' ve Büke 'babası sağken' olarak çeviri yapmışlardır. Burada her üç tanım da doğru olmakla birlikte, çevirmenler 'mantıksal çıkarım' yaparak metnin gidişatından bu sonuca varmışlardır. Anlamsal eşdeğerlik bakımından hedef dile uygun bir uyarlama söz konusudur.

Sonuç

Çeviride eşdeğerlik kavramı Rusya'nın önde gelen dil bilimcileri tarafından günümüze kadar farklı yorumlanmasına rağmen varılan sonucun aslında benzer olduğundan bahsedilebilir. Sonuçta yapılmak istenen çevrilen metnin okur üzerindeki etkisi ile kaynak metnin okuyucusu üzerinde uyandırdığı tüm duyguların birbirine maksimum derecede yakınlığıdır.

Belirtmek gerekir ki, Rusya'da yapılan tüm çeviribilim araştırmaları Hint-Avrupa dil ailesi çatısı altında yer alan İngilizce ve Fransızca üzerinden yapılmıştır. Fakat Türkçe dil yapısı Rusça dil yapısından tamamen farklı olduğundan, Rusya'da yapılan öneriler ve genel prensipler Türkçe diline uyarlanamamaktadır.

Kaynak metin ve çeviri metinlerin eşdeğerliği çevirmenin ana görevi olduğundan, bu kavram çeviri teorisinin esaslarından birisidir. Aynı zamanda, farklı yapısal ve anlamsal özelliklere, farklı yan anlamsal ve kültürel geçmişlere sahip dillerdeki metinlerin yorumlanması da, kuramın zorluklarındandır. Farklı dil gruplarına mensup olan Rusça ve Türkçe için bu durum şüphesiz biraz daha karmaşık bir hal alabilmektedir.

Bahse konu nedenlerle günümüz çevirilerinde çevirmenlere büyük bir sorumluluk düşmektedir. Bir yandan kaynak metni özümseyerek yazarın vurgulamak istediği alt mesajları da ekleyip okuyucuya anlayabilecekleri şekilde çevirmek; orijinal metnin biçimsel eşdeğerliğini korumak; hem de anlamsal olarak eşdeğerliğe yakın bir aktarım yapmak durumundadırlar. Tüm bunlara dillerin yapı farklılıkları da eklenince yapılan işin fazlasıyla büyük bir özenti gerektirdiği görülmektedir.

Bu bağlamda, çalışmada ele alınan dönüşüm teorisinin tamamen hedef dilin özelliklerine, kültür yapısına ve okurun algılayışına göre şekillenebilen bir sistem olduğundan bahsedilebilir. Bu sebeple, dönüşüm teorisi kaynak metnin hedef metne aktarımı sırasında anlam eşdeğerliğini koruyacak etkili yöntemler arasındadır.

Çehov'un Altıncı Koğuş eserinin Türkçeye yapılan çevirileri içeriksel sözcüksel dönüşüm teorisine göre incelendiğinde metinlerin eşdeğer çeviri düzeyine ulaştığı gözlemlenmektedir. Çevirmenler hem orijinal metnin vermek istediği mesajları hedef dil okuyucularına başarılı bir şekilde aktarmış hem de olabildiğince orijinal metne sadık kalmışlardır. Burada en önemli unsur, dönüşüm teorisinin geniş bir

alana sahip olması ve katı kuralları içermemesidir. Nitekim bu sebeple hedef metne aktarım sırasında kullanılabilecek yaygın yöntemlerden biridir sonucuna ulaşılabilir.

Kaynakça

Akşit, G. (1994). Çeviri dillerin dili. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Azov, A. (2013). Poverjenniye bukvalisti. Moskva: İzdatelski Dom Vışşey Şkoli Ekonomiki.

Barhudarov, L. S. (1975). Yazık i perevod. Moskva: Mejdunarodnoye Otnoşeniya.

Çehov, A. (2020). Palata N:6. Sankt Peterburg: Azbuka.

Çehov, A. (2022). Bütün eserleri VIII. İstanbul: Alfa.

Çehov, A. P. (2017). Altıncı koğuş. (Y. Muhurcişi, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Çehov, A. P. (2019). Altıncı koğuş. (M. Özgül, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.

Garbovski, N. K. (2007). Teoriya perevoda. Moskva: İzdatelstvo Moskovskogo Universiteta.

Göktürk, A. (2013). Dillerin dili. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Komissarov, V. N. (1990). Teoriya perevoda . Moskva: Vışsaya Şkola.

Komissarov, V. N. (2002). Sovremennaya perevodovedeniye . Moskva: Ets.

Kulemina, K. (2007). Osnovnıye vidı perevodçeskix transformatsii. Vestnik, 143-147.

Nida, E. A. (1970). Voprosi yazıkaznaniya. Moskva.

Sdobnikov, V. V. (2019). Teoriya perevoda. Moskva: İzdatelstvo VKN.

Tyulenev, S. V. (2004). Teoriya perevoda. Moskova: Gardariki.

Vinagradov, V. S. (2001). Vvdeneniye v perevodovedeniye. Moskva: İzdatelstvo İnstituta Obşevo Srednogo Obrazavaniya .

Yazıcı, M. (2005). Çeviribilimin temel kavram ve kuramları. İstanbul: Multilingual.